ఇద్దరూ మౌనంగా, గురువుగారి ఇంటికి నడిచి వచ్చారు. రెండవ అంతస్థులోంచి పరిహాసాలు ఉల్లాసాలు ఇంకా వినిపిస్తున్నాయి.

ఇద్దరూ ఒక్క క్షణం ఆగారు.

"చిరంజీవీ ! ఈ భువిలో మనకిదే ఆఖరి కలయిక, లోపలికి వెళ్ళు" అని కళ్యాణి అంది.

అతని ముఖం వివర్ణమైంది.

"నేనెక్కడికిహ వెళ్ళలేను. వాళ్ళంతా నవ్వుతున్నారు."

"కానీ, నీ సునంద నవ్వటంలేదుగా"

"నిజమే నవ్వటంలేదు."

మెల్లిమెల్లిగా ఒక్కొక్క మెట్టే ఎక్కి రెండవ అంతస్థు చేరాడు.

కళ్యాణి వెనుతిరిగి నడిచి దూరంగా వెళ్ళిపోతోంది.

తలుపుతీసి లోపలికి వెళ్ళాడు. కన్నీరునిండిన కళ్ళతో సునంద ఇతని కోసం ఎదురుచూస్తోంది.

ఇతను కంటపడగానే. ఆనందంతో కళ్ళు మిలా మిలా మెరిశాయి.

సిద్ధార్థుడు తథాగతుని విగ్రహం ముందు మోకరిల్లాడు.

సునందగూడ అతని ప్రక్కనే మోకరిల్లి "సిద్ధో" అని పిలిచింది.

ఆ చిన్నదాని వంక అతను చూశాడు. ఆ కళ్ళల్లో ఆనందం, పెదిమలమీద చిరునవ్వు.

"మనల నెవ్వరూ ఇహ వేరు చేయలేరు సునందా" అని అన్నాడు.

ఆ చిన్నది అతనివంకనే చూస్తోంది.

అతను తథాగతుని వంక నిమీలిత నేత్రుడై మోకరిల్లితే, అప్పుడే రాజప్రసాదంనుంచి తిరిగి వచ్చిన గురుదేవులు.

ఈ జంటని ఆశీర్వదించుతూ వుంటే శిష్యగణం

బుద్ధం । శరణం గచ్ఛామి ।

ధర్మం । శరణం గచ్ఛామి ।

సంఘం । శరణం గచ్ఛామి ।

అంటూ ప్రార్థన మొదలుపెట్టారు.

భ్రష్టస్య కావాగతిః

పునరపి జననం !

పునరపి మరణం !

ఈ మాటే రోజుకు లెక్కలేనన్నిసార్లు అంటూ వుంటాడు పువ్వుల సాహెబ్ అబ్బు భాయిస్ ! వయస్సు తొమ్మిది పదులు దాటినా యింకా పసివాడుగానే కనిపిస్తాడు. ముస్లిమ్‌ల యింట జన్మ ఎత్తినా, ఎందుకనో అతగాడు చిన్నప్పటినుంచి అంబికా భక్తుడైయ్యాడు. ఈ ధోరణి చూసి తల్లి తండ్రులు, గాలి ధూళి సోకిందేమోనని భయపడి ఫకీరులకు సాధువులకు చూపించారు. వాళ్లు ఇతనిని చూసి రోగం లేనివాడికి వైద్యం

చెయ్యమని అన్నారు.

అంతటితో ఆ ఆగడం తీరలేదు తనకు ఉపనయనం చెయ్యమని తల్లి తండ్రులని పోరడం మొదలు పెట్టాడు.

అటు కఫీర్లు కాదన్నారు, ఇటు మౌల్వీలు కాజీలు వీల్లేదన్నారు. ఈ సందిగ్ధంలో యింట్లోంచి మాయమైయ్యాడు, యీ వేదార్థి. ఏమి అఘాయిత్యం చేశాడో ఏమోనని కొండల కోనలు నూతులు బావులు అన్నీ వెదకి వేసారిపోయారు, ఇంటి దగ్గరవాళ్లు.

కాలం ఆనాటి కానాడు గడవగా గుండె రాయిచేసుకుని అతన్ని మరిచి పోవటం మొదలుపెట్టారు.

కాలం ఎవ్వరికోసం ఆగలేదు. మతి భ్రష్టుడు, జాతి భ్రష్టుడైన పుత్రుడికోసం బెంగ పెట్టుకుని కృంగి కృశించి కాలగర్భంలో కలిసిపోయారు తల్లి తండ్రులు.

కాలం మారింది. దేశం మారింది. తరాలు మారిపోయాయి. చాలా రోజుల తరువాత వచ్చింది మెరుపులాంటి వార్త. ఆ రోజు సాయంకాలం స్వాములవారు వస్తున్నారు తమ గ్రామానికి !!

తమ మహిమతో, వాగ్మాధురితో దేశ దేశాన్నంతా ఉర్రూతలూగించిన సమ్మోహన చక్రవర్తి. ఆ కుగ్రామానికి విచ్చేస్తునారంటే, అక్కడి ప్రజలు ఎవ్వరూ నమ్మలేదు. ఆయనకు ఆతిధ్యం యిచ్చి ఒక్క రోజు పాదపూజ చేయగల అర్హతగాని ఆర్థిక స్తోమతగారి యీ గ్రామంలో ఎవ్వరికీ లేదు. శ్రీచరణులు విచ్చేస్తే వారి విడిదికి కావలసిన వసతికూడా ఆ వూళ్లోనే కాదు చుట్టుప్రక్కల నాలుగైదు గ్రామాలలోకూడా లేదు.

ఈ సమస్యలకు పరిష్కారం, సమాధానం లభించేలోపలే స్వాములవారు రావడం జరిగింది. చెరువు గట్టున బసచెయ్యడం జరిగింది. శ్రీవారిని చూడటమేమిటి! ప్రజలలో ఎక్కడలేని ఉత్సాహం పెల్లుబికి వచ్చింది. చూస్తూండగానే పాకలు పందిళ్ళు లేచాయి. ప్రదోపకాలం అయ్యేసరికి అమ్మ వారి పూజ పూర్తి కావటమే కాదు. భక్తులకు తీర్థ ప్రసాదాలు కూడా ఇవ్వడం జరిగింది! కోలాహలం తగ్గింది. సద్దుమణిగింది.

అంతలోనే అకస్మాత్తుగా, సంచలనం, కలవరం, శ్రీచరణులు ఇటే విచ్చేస్తున్నారు. మళ్ళీ నిశ్శబ్దం !! ఎటుచూసినా అప్రమత్తత !

ఆయన ఒక్కొక్క అడుగే ముందుకు వస్తున్నారు. అందరినిదాటి ఎవరికోసమో చూశారు. ముఖంలో మందహాసం వెయ్యి వెలుగుల వెలిగింది, ఒక మనిషి వంక చూసి దగ్గరకు రమ్మని సైగ చేశారు.

ఆ వ్యక్తి దగ్గరకు వచ్చి సాష్టాంగ ప్రమాణం చేశాడు.

ప్రజలంతా ఒక్కసారి అతని వంక అవాక్కుగా చూశారు. ఏనాడో యిల్లు వదిలి వెళ్లిపోయిన అబ్బా భాయీస్ పోలికలు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

కాని ఇతను పిలక పెట్టుకున్నాడు. మెడలో యజ్ఞోపవీతం వుంది. ముందుకు సాగిపోతున్న స్వామివారి వెంట అతనూ నడుచుకుంటూ వెళ్ళాడు. శ్రీచరణులు స్వయంగా అతనికి తీర్థ ప్రసాదం యిచ్చారు.

అతనివంకచూసి 'మోక్షసిద్ధికి స్వధర్మమే శ్రేష్టము' అని అన్నారు. శ్రోత ముఖం మబ్బులతో నిండిపోయింది. మెరుపులు మెరిసినాయి. వెన్నెల వచ్చింది.

'అంతేనా?' అని ఎదురు ప్రశ్న వేశాడు.

'ఉత్కృష్టమైన గమ్యం చేరాలంటే శ్రేష్టమైన మార్గమే అవలంబించాలిగా !'

'కాదని అంటే ?'

'సగుణం నుంచి నిర్గుణం క్రమబద్దం. నిర్గుణం నుంచి సగుణంలోకి విరుద్దం. కొన్ని జన్మల సాధన, తపస్సు వ్యర్ధం.'

'ఎందుకని?'

పై మెట్టు మీద నుంచి క్రిందకు దిగి వస్తే పైకి వెళ్ళాలంటే మళ్ళీ ఈ మెట్లన్నీ ఎక్కాలిగా ! అప్పుడు ఈ జన్మ చాలకపోవచ్చు. మరుజన్మలో ఉత్కృష్టమైన ఈ మానవజన్మ రాకపోవచ్చును. గమ్యం చేరడానికి ఆలస్యం అంతకంతకు అధికం కావటంలేదా?

'మనం పై మెట్టుమీద ఉన్నామను అనుకోవటం పొరపాటేమో?'

'తన ఉనికిని గ్రహించలేనివాడు, తన స్థితిని గుర్తించలేడు. గమ్యాన్ని రక్షించలేడు. లక్ష్యాన్ని సాధించలేడు.'

అంటే ఈ తపస్సంతా వ్యర్ధమా?

తపస్సు చేస్తున్నామని చేసే తపస్సు ఎప్పుడూ వ్యర్ధమే !

కారణం.

తపోలక్ష్యం మోక్షసాధనకే! అంతేకాని,

అంతేకాని?

తపస్సు ఒక లక్ష్యం మాత్రమే. గమ్యం కాదు.

అంతేనా?

అంతే !!

తక్షణ కర్తవ్యం?

బాధ్యతలను గుర్తించడం.

ఎటువంటి బాధ్యతలు?

నైతికవ్యక్తి గత సాంఘిక బాధ్యతలు.

అవి మోక్షానికి దారిచూపించుతాయా?

శ్రీచరణుల ముఖంలో మందహాసం కనిపించింది.

లాభ నష్టాలకు ఇది పువ్వుల బేరం కాదుగా?

సాహెబ్ కూడా నవ్వాడు.

ఏ కార్యం చెయ్యడం వల్ల మోక్షం లభిస్తుందో గ్రహించగలిగితే ఇన్ని రకాల సాధనలు, ఇన్ని రకాల పూజా పునస్కారాలకు అవుసరం వుండేదే కాదేమో! ప్రపంచంలో ఎందరు-వ్యక్తులున్నా ఒకరిని ఒకరు పోలనట్టుగానే మోక్షమార్గం కూడా ఎవరికి వారికి ప్రత్యేక మార్గం కావలసిందే. ఈ మార్గం అవలంబించు, మోక్షం లభిస్తుందని ఘంటాపధంగా చెప్పగలవాడు ఆ సర్వేశ్వరు డొక్కడే.

ఆయనను ఆరాధించడమే ముక్తి మార్గము !

'బహుశః కావచ్చును.'

అబ్బా భాయిస్ ఈసారి బిగ్గరగానే నవ్వాడు. శ్రీచరణులు కూడా నవ్వారు.

నా ప్రశ్నకు సమాధానం అది కాదు.

సమాధానం ఏనాడో మీ కబీరే చెప్పాడుగా.

ఏమని?

బెల్లం తిన్న మూగవాడిని రుచి ఎల్లా వుందని అడిగితే

అడిగితే ఏమన్నాడు?

మూగవాడేమంటాడో అదే అన్నాడు.

అప్పుడేమైయింది.

వాడి భాష ఎవరికి అర్థం అవుతుంది. రుచికి సంజ్ఞ ఏముంది?

అర్థమైంది స్వయం అనుభవమే ముక్తి మార్గాన్ని చూపిస్తుంది.

కావచ్చును.

శ్రీచరణులు అనంతలోకి చూస్తున్నారు. అబ్బాభాయిస్ ఒక్కక్షణం సంశయించి మెల్లిగా.

'ఐతే, ఇస్లామే శరణ్యమా?' అని అడిగాడు.

మతము వర్ణాశ్రమధర్మం సామాన్య గృహస్తులకు-ముముక్ష్యువులకు కాదు.

మరి......

నమ్మిన మార్గాన్నే నడు, తెలిసిన దైవాన్నే కొలు. మోక్షం కోసం వెతుక్కుంటూ వెళ్ళావా అది మరీచిక అవుతుంది. విస్మరించావా స్వయంవరమై వస్తుంది.

మరి నా కర్తవ్యం?

నిరంతర మానవసేవ, అనుక్షణం దైవస్మరణ.

అబ్బాభాయిస్ ఏం మాట్లాడలేదు. వంగి ఆయన పాదాలకు నమస్కరించపోయాడు.

శ్రీ చరణులు ఉలిక్కిపడి 'అపచారం' అని అన్నారు.

'ఎందుకని?' అని ఎదురు ప్రశ్న వచ్చింది.

'దైవ సన్నిధిలో యింకొక మానవుడికి నమస్కారం చెయ్యడం మహా అపచారం!' విస్మయంతో ఒక అడుగు వెనక్కు వేసి 'ఇది ఆలయం కాదుగా?' అని సాహెబ్ అన్నాడు.

ఈసారి నవ్వడం శ్రీవారి వంతు- దైవం లేని చోటు వుందా?

చిలిపి పిల్లలలాగా యిద్దరూ ఒకసారి అల్లరిగా నవ్వుకున్నారు.

ఆనందానికి అవధి-దరహాసానికి క్షణం విశ్రాంతి. అంతలోనే ముద్ర గంభీరం, ఆలోచన తీవ్రం. అందుకు కారణం!

'ఎదురుగా నిలచిన అవతారం.

విషణ్ణ విషాద వదనం.'

అలవాటుగా మనస్సు అభయ ముద్ర వహించింది. కాని ఏదో అపశకునం లీలగా హృదయానికి హెచ్చరికి చేసింది. అందరిలాగా ఆ మనిషి తనకు నమస్కరించలేదు. వరమిమ్మని అర్థించలేదు.

పరమ భక్తుడే తనకు అపచారం చేసిన పరమ కాళిలాగా వుంది.

అన్నిటికన్నా భయంకరం ఆమె మౌనం. శ్రీచరణులు క్షణం మౌనం వహించారు. అంతలోనే చిరునవ్వుతో 'అమ్మా ఏం కావాలి?' అని అడిగారు.

ఆ కాళీమాత వదనంలో కాఠిన్యం కన్నా కన్నీరు కనిపించింది.

'ఉత్తమగతి!' ఆవాక్కు అర్థించినట్టుగా లేదు. ఆజ్ఞలాగా వుంది. నీ బోటి ఉత్తమ సతికి అది సులభమే.

'తమ దీవెన కోరింది యీ దీనురాలి కోసం కాదు' అంది ఆ కంఠం కన్నీరు మున్నీరు అవుతూ.

'ఎవరి కోసం?'

"ఐన వారిచే వంచింపబడి కృంగి కృశించిన నా కన్నతల్లి కోసం."

'ఆ చిన్నారి ఎక్కడ వుంది?'

'ఇక్కడ మాత్రం లేదు. అక్కడికి చేరలేదు.'

శ్రీ చరణుల దృష్టి అందరిని దాటి అనంతాన్ని దాటి చూస్తోంది. ఈ భయంకర నిశ్శబ్దాన్ని చిన్నా భిన్నం చేస్తూ ఒక మాట వెలువడింది.

వైతరణి!

అదేమాట మారుమ్రోగింది. వై తరణి !!

బ్రహ్మాండమైనది. అందులో కొట్టుకుపోతున్న వేలాది జీవులు. ఒడ్డున నిలబడి ప్రశాంతంగా చూస్తున్న మంచు కన్న తెల్లనైన కామధేనువు. చీకటి కన్నానల్లని వేలాది కాకులు. పీడ కలలకన్నా భయంకరమైన పూర్వ స్మృతులు. కాటు వేయడానికి సిద్ధంగా వున్న తీరని కోరికల విషనాగులు. అంతస్థులు అంతస్థులుగా నిలబడి అలమటించి పోతున్న ఆత్మ. రుద్ర బ్రహ్మ స్వరూపాలు - ఆ నది ఒడ్డున. మల్లెకన్నా తెల్లనైన వలువలు. పరువమే యింకా ఎన్నో వసంతాలు మిగిలిన కన్నె వయస్సు. దేవతా సాదృశ్యమైన అపురూప స్వరూపం- కాని ఒకటే భేదం.

మాయమైన చిరునవ్వు.

మాయం కాని బ్రతుకు.

ఆ లోకం నుంచి యీ లోకానికి తిరిగి వచ్చిన తరువాత ఆయన వేసిన మొదటి ప్రశ్న- ఎల్లా జరిగింది యీ అన్యాయం?

సమాధానం వచ్చేలోపలే ఒక్కసారి గుండె ఝల్లు మన్నది

కంచి వెడుతున్న కథ తిరిగి వచ్చింది.

గతం వర్తమానమైంది. మనసు క్షణం పరాధీనం అయింది. అనాలోచితం! తనవల్ల ఎంత పొరబాటు జరిగింది!

ఆలోచన అక్కడే ఆగింది. అంతులేని దుఃఖం కలిగింది.

సర్వసంగ పరిత్యాగి! సమస్త బాధలకు అతీతులు- అన్న ఆ పదం యీ నాటితో చెల్లిపోయింది. - నేనూ అనే ఆలోచన నాది అనే అహంభావం వచ్చింది. ఇంతకన్న పతనం ఏం కావాలి?

స్వయం తీర్ణాః ! సరాం స్తారయంతి ! -

జీవన సాగరంలో తానే మునకలు వేస్తూవుంటే యితరులనేం

దాటించగలడు?-

వరమివ్వడానికీ గాని శాపం యివ్వడానికి తనకు హక్కులేదుగా!

మరి ఎందుకిల్లా జరిగింది?

సర్వజ్ఞుడననే అహంభావం వల్లనా?

ఎవరివల్ల యీ సమస్య పరిష్కారం అవుతుంది!

తనకెందుకు యీ అహంభావం?

అందుకేనా యీ శృంగ భంగం?

ఐనా అల్లా ఎందుకనుకోవాలి? జరిగినది-పూర్వజన్మ కృతమని ప్రారబ్ద వశమని ఎందుకు అనుకోకూడదు?

మనశ్శాంతి ఏదో చెప్పుకుని సమాధాన పరుచుకోవాలిగా!

అంతేనా?

అంతే కాబోలు !!

మళ్ళీ అదే అజ్ఞానం, మళ్ళీ అదే అవివేకం!

ఎందరు భక్తులు తన దర్శనానికి రాలేదు! ఎందరు అమ్మవారి తీర్ధప్రసాదాలు పొందలేదు. ఎందరు తన ఉపదేశాన్ని ఆలకించి భక్తి మార్గం మీద వడివడిగా ముందుకు సాగిపోలేదు?

ఎందుకిల్లా జరిగింది?

తన అంచనా సరిమైనది కాకపోవటమా? లేకపోతే ఆ చిన్నదాని మూర్ఖత్వమే తను భక్తిగా అర్ధం చేసుకున్నాడా!

తన అజ్ఞానం వల్ల ఒక అమాయకురాలు బలియై పోయింది? సంఘం దృష్టిలో, మానవుల దృష్టిలో కాకపోవచ్చు! దైవదృష్టిలో తను హంతకుడేమో!! - నాలుగు రోజులుగా ఆ కళ్యాణి భక్తి శ్రద్ధలు తనకు ముచ్చట కలిగించాయి. ఎంత ప్రయత్నం చేసినా లీలగా ఆ విగ్రహమే మనస్సులో మసిలేది.

తులసి మాలలు తీసుకువచ్చి అమ్మవారి సన్నిధిలో వుంచుతూ, తనవంక చూసి ఆ సుదక్షిణ మందహాసం చేస్తే, కుమార స్వామిని పలుకరించిన ఈశ్వరి స్మరణకు వచ్చింది. అంతులేని ఫలాలు తనకు కానుకగా అర్పించి తినమని తనను బుజ్జగించి నప్పుడు, గణపతిని లాలించిన పర్వతరాజ నందివి తన ఆలోచనలలో ఒకటికి పదిసార్లు మసలేది.

దశ రాత్రులలో అష్టమినాటి రేయి దుర్గాభవానిని పూజచేస్తూవుంటే ఎవరిదో ఆకారం అమ్మవారిని కప్పివేస్తోంది. ఎవరిదో నిర్మల దరహాసం తపస్సుకు భంగం కలిగిస్తోంది.

తపోభంగమైనందుకు తనకు కోపం రాలేదు. సాక్షాత్కారమైన వ్యక్తిని పోల్చుకోలేక 'ఎవరమ్మా మీరు?' అని ప్రశ్నించాడు.

గౌరిశంకర శిఖరం నుంచి ప్రవహించిన ఏటి గలగల. చందమామకన్న చక్కనైన ఓంకార స్వరూపుని ప్రసన్న ముద్ర కనుల ఎదుట కనబడగానే.

ముకుళిత హస్తాలతో, నత మస్తకంతో, మదినిండిన ఆనందంతో, దిశలు నిండిన స్వరంతో- భవాని స్తోత్రం ఆలాపన చేస్తూవుంటే- ప్రకృతి అంతా నిశ్శబ్దం-

ప్రపంచమంతా నిశ్శబ్దం- ఈ ఆలాపనకు ఆలంబనగా లీలగా, లయగా నటరాజ నృత్యం.

ఒక్కసారి ఎటు చూసినా నిశ్శబ్దం! మనస్సుని చెదరకొట్టే నిశ్శబ్దం. నిశ్శబ్దాన్ని భంగం చేస్తూ యుగయుగాలుగా దాగిన ఎవరివో కన్నీళ్లు. తపోభంగమైంది. ఆలోచనకు అంతరాయం వచ్చింది. ఆలాపన ఆగిపోయింది. నటరాజు నృత్యంలో అపశృతి పలికింది.

ఎందుకని !

కన్ను తెరచి చూస్తే మనస్సు తెరిచి చూస్తే, ఎదుట నిలచింది. వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్నది ఎవరు?

అమ్మ అనిపించే అమ్మ. హృదయం గుర్తించినా మనస్సు గుర్తించలేక

'ఎందుకమ్మా విలపిస్తున్నావు?' అని ప్రశ్నించారు.

నాకు తమరు నమస్కారం చేస్తున్నారు. ఇంతకన్నా అపచారమేముంది?

మళ్ళీ ప్రశ్న వచ్చింది 'ఎవరమ్మా నువ్వు?'

'నేను గౌరిని' అని అన్నది.

'ఈశ్వరుని ఇల్లాలువేగా?'

'కాదు, మానవిని. తమ భక్తురాలివి.'

భగవంతుడికేనమ్మా మనమంతా భక్తులం. నువ్వు నాకు తల్లివి. జగన్మాతవు'

నమస్కారం చేస్తూనే కిలకిలా నవ్వింది చిన్నది. దగ్గరున్న పెద్దలు 'అపచారం' అని అన్నారు.

ఆ క్షణంలో తనను ఏదైనా శక్తి అల్లా ప్రేరేపించిందేమో? తను నిత్యం కుంకుమ పూజలో వినియోగించే బంగారు విగ్రహాన్ని ఆ చిన్నదాని చేతిలో పెడుతూ

'ఈనాటినుంచి ఇదే నీ సర్వస్వం తల్లీ' అని అన్నారు.

ఆనందంతో హృదయం మైమరచిపోగా గాలిలో తేలిపోతూ భక్తురాలు కనుచాటై పోయింది.

ఆ సీమనుంచి తాము యింకొక సీమకు తరలిపోగానే తమ మనస్సుకే దూరమైయింది. స్మృతిలో అస్పష్టమైయింది.

విగ్రహం లేనంత మాత్రాన అమ్మవారి పూజకేం అంతరాయం కలగలేదు, భక్తుల మనస్సులోని మాట ఆవిడకు ఎప్పుడూ ఎరికేగదా ! తను చేరిన చోటుకు తనకంటే ముందుగానే చేరుకుంది. భక్తి సంపన్నులైన భక్తులు తమకు అర్పించిన మొదటి కానుక.

అంబికాదేవి విగ్రహం. విగ్రహం అదే ! రూపం అదే! కాని ఏదో రవ్వంత భేదం...

మూర్తి ప్రసన్న వదనంలో చిన్న మెత్తు అప్రసన్నం.

ఆరోజు ఎంత ప్రయత్నంచేసినా పూజ వేళలో మనస్సు నిశ్చలంగా నిలవడం లేదు. ఎన్నో ప్రశ్నలు. ఎన్నో సమాధానాలు. ఎవరివో అస్పష్ట, కర్కశ స్వరాలు, ఎవరివో వినపడని కన్నీళ్ళు. ఏవో అపశృతులు. ఏవో పీడకలలు. కల చెదిరింది. గుండె ఝల్లు మన్నది.

అమ్మవారి దగ్గర దీపం కొండ ఎక్కింది -అప్రయత్నంగా హృదయం పలికింది.

అమ్మా గౌరి !

ఇన్ని సంవత్సరాలుగా తను ఏ ప్రదేశంలోనూ రెండవసారి పర్యటన చెయ్యలేదు. నీ గృహస్థు దగ్గరా రెండవసారి భిక్ష స్వీకరించలేదు.

కారణం?

జడభరతుడి కథ అనుక్షణం గుర్తుకు రావటం. ఈసారి వ్రతభంగం అయింది. నియమ విరుద్ధంగా నిర్ణయం జరిగింది.

'శంకరా!' అని శిష్యుడిని పిలిచారు. అమ్మను చూసి 'ఎంతకాలం అయింది?' అని ప్రశ్నించారు.

ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం ఆది శంకరుడే సమాధానం చెప్పాడు.

పదహారు నెలలు.

భిక్షార్థులమై తిరిగి వేం చేస్తున్నామని వార్త పంపించండి.

వాయువేగంగా వార్త వెళ్లింది. మనో వేగంగా, పరివార సమేతంగా ఆ సీమ పొలిమేర చేరేసరికి తమకు సుస్వాగతం యివ్వడానికి ఆబాలగోపాలం తరలి రాలేదు. పూర్ణకుంభాలతో ఎదురు రాలేదు. స్వస్తి వచనాలతో సుస్వాగతం పలకలేదు.

వారి మౌనం వారి వదనాలలో గాంభీర్యం చెప్పే సందేశం తనకు తెలుసు. తమ రాక యీ సీమవారికి సంతోషాన్ని యివ్వదు.

ఈ పల్లెలో తమకు భిక్ష లభించదు.

ఎందుకని ! ఎందుకని!

అశనిపాతం లాగా సమాధానం వచ్చింది. - గౌరి మరణించింది!! సుఖ దుఃఖాలకు అతీతమైన ఆ హృదయం పామరునిలాగా శోకించింది.

ఎప్పుడు? ఎప్పుడు జరిగిందీ ఘోరం.

ముప్పది ప్రొద్దులకు ముందు.

ఎల్లా జరిగింది యీ ఘోరం??

సమాధానం చెప్పటానికి జనం శంకించారు. వారి మౌనం వెయ్యి గొంతుకలలో తన నేరాన్ని ముల్లోకాలా చాటిచెబుతోంది.

'ఈనాటినుంచి నీ సర్వస్వం ఇదే ! !' యీ మాట మనస్సులో మెరుపులా మెరిసింది. తను ఇచ్చిన అపురూపమైన వరం అంతులేని శాపంగా మారింది.

దుఃఖం వెనువెంట అంతులేని పశ్చాత్తాపం కలిగింది- ఇన్ని జన్మల దీక్ష, తపస్సు వ్యర్థమై పోయింది- తను ఇతరుల కన్న అధికుడనని, మానవులకు వరప్రదానం చెయ్యగల దైవతుల్యుడననే అహంభావం, అజ్ఞానం ఆవరించుకున్న తను యీనాడు జ్ఞాన భ్రష్టుడే కాదు, స్థానభ్రష్టుడు కూడా ! !

పర్వత శిఖరం నుంచి దొర్లిన రాయి నేలను దాటుకుంటూ అగాధంలో పడిపోయింది. ఆ శిలను తిరిగి శిఖరం మీదకు చేర్చగల శక్తి తనకు వుందా?

లేదని తెలుసుకోగల జ్ఞానం మాత్రం మిగిలింది.

భార్యకు భర్తకన్న వేరే యింకొక సర్వస్వం. యింకొక ఆరాధ్య దైవం కల్పించిన తను ఎంత అవివేకి?

దైవం, భర్త వేరని భావించి, భర్తని ఎదురించి యీ దైవాన్ని కొలిచి, తనకూ తనవారలకూ దూరమై ఐనవారికి శత్రువై శాంతిని సుఖాన్ని కోల్పోయి- మందులేని యీ వ్యాధికి మరణమే శరణమని నమ్మిన అమాయకురాలి మరణానికి కారణం - కారకులు ఎవరు?

ఈ సర్వసంగ పరిత్యాగి ! !

తనువును త్యజించినా యీ బ్రహ్మహత్యా పాతకం దూరమవుతుందా? తెలియక చేసిన యీ నేరానికి విముక్తి కల్గుతుందా?

'ఈనాటి పూజ?' అని ఎవరో ప్రశ్నగా మనవి చేశారు.

ఆలోచనలకు అంతరాయం కలిగింది. 'సమీప గ్రామం' అని నిర్ణయించారు.

పరివారం ప్రయాణానికి సన్నద్ధ మైయింది.

'మరి భిక్ష?' అంటూ ఇంకొక మనవి వచ్చింది.

మనస్సు క్షణం సంకోచించింది. నిత్యం భిక్షార్థులమే. యాచనకు, ఎన్నడూ లేని సంకోచం యీనాడు ఎందుకు కలుగుతోంది? దైవనిర్ణయం ఎట్లావుంటే అల్లా జరుగుతుంది.'

కనుసన్నలలో మెలిగే పరివారం మనస్సు గ్రహించి ముందుకు సాగిపోయింది.

కన్నీరు వినిపించింది. దిగ్మండలాలు దాటిన ఆలోచనలు చెదిరిన యీ మౌనంతో యీ భయంకర సత్యాన్ని తనకు మళ్ళీ గుర్తు చేశాయి.

తల ఎత్తిన అహంభావం అన్నది.

'జాతస్య మరణంధ్రువం !!'

వ్యధ నిండిన హృదయం ప్రార్థించింది.

'త్వమేవ శరణం! త్వమేవ శరణం.'

ఆశోక మూర్తి వంక చూసి అభయ ముద్ర వహించారు. ' ఆ దేవతకు ఉత్తమ గతి తప్పక కలుగుతుంది' అని అన్నారు.

'ఎట్లా స్వామి! స్వజనమంతా వుండి కూడా నా తల్లి దిక్కులేనిదైంది.'

ఆమెను చేపట్టిన వాడు.

తమ ఎదుటకు రావడానికి నిరాకరిస్తున్నాడు.

ఎందుకని?

తమబోటి వారి యడల అంతులేని ద్వేషంతో.

కారణం?

తమరే గ్రహించాలి.

శ్రీ చరణులు అనంతంలోకి చూస్తున్నారు. పరిపరివిధాల ప్రయత్నంచేసినా మనస్సు గ్రహించలేక పోయింది.

హరి హరులు తమకు అభేద్యులు కావచ్చును. ముముక్షువులకు సులభ సాధ్యులు కావచ్చును. కాని కామ, క్రోధ బాధ మద మాత్సర్యాలతో సతమతమైయ్యే సామాన్య మానవులకు ఇంతటి విశాల దృక్పధం ఎల్లా సాధ్యం?

అందుకనేనా యీ అన్యాయం జరిగింది! అబ్బాభాయీస్ వంక తిరిగి 'ఆ తల్లికి ఉత్తమగతి కలిపించమని మనం ప్రార్ధించుతాం' అని అన్నారు.

దైవమిచ్చినంత సులభంగా మానవులు వరమియ్యరేమో !

యత్నే కురుతేయది న సిద్ధ్యతి...

దోషాదోష విచారణ కాదు- ప్రస్తుత కర్తవ్యం. సమస్యా పరిష్కారం.

పాదం ముందుకు సాగింది. పరివారం వెంట నడిచింది. ఆబాలగోపాలం అనుసరించారు. వారి ఆంతర్యం గ్రహించి కాబోలు అంతా నిశ్శబ్దం.

మేనా వచ్చింది. వెనువెంట గజవాహనం కూడా వచ్చింది- కాని వారి మౌనం చెప్పిన మాట పాదచారులుగానే వెడదాం !

ప్రజావాహిని వెల్లువలాగా సాగింది. పొలిమేర దాటి పరసీమ చేరి, శ్రీమంతుల మూడంతస్థుల సౌధంముందు ఆగింది.

వారి రాకకు స్వాగతవచనం- తల్లి లేక, తండ్రిచే నిర్లక్ష్యం చేయబడ్డ పసివాడి ఆక్రందనం.

ఒక్కొక్క అంతస్థే దిగి క్రిందకు వచ్చి నిలబడ్డాడు గౌరీనాధుడు. అతని చూపులో వెయ్యిమంది తక్షకులున్నారు. సమస్త లోకాలు భస్మం చెయ్యగల ద్వేషం వుంది.

మళ్ళీ ఎందుకు వచ్చారు యీ సీమకు?

ఇతరుల కోసం యాచించడానికి.

సమస్తం పోగొట్టుకుని సర్వవిధాల నాశనమైన నాదగ్గరేముంది ఇవ్వడానికి?

ప్రేమించగల హృదయం వుంది. క్షమించగల స్థోమత వుంది.

వాటిని పగవారికోసం వెచ్చబెట్టే మూర్ఖుడిని మాత్రం కాదు.

కాదని తెలుసు అందుకనే.

మీరు అడగబోయేది చెప్పబోయేది నాకు తెలుసు.

మీరు వేయబోయే ప్రశ్నలు నాకు తెలుసు.

సమాధానం కాదు నేను అర్ధించేది. ఆత్మీయుల ఆత్మకు ఉత్తమగతి కలిపించటం మన ముఖ్య కర్తవ్యం ... అని మనవి చేయటమే.

ఎవరు ఆత్మీయులు? ధర్మ అర్ధ కామమోక్షములు నన్ను తప్పి చరించనవి. అగ్నిసాక్షిగా బాసచేసిన భర్తను కాదని - కడుపున పుట్టిన బిడ్డను కాదని - భర్త మతం వేరని తన మతం వేరని -

సంసార భాధ్యతలను అనుబంధాలను అర్ధం చేసుకోలేని ఒక సన్యాసి యిచ్చిన బంగారు విగ్రహమే సర్వస్వమని ప్రచారం చేసి,

మా వంశ మర్యాదను కూలద్రోసి, మా అందరి బ్రతకూ నగుబాట్లు చేసిన ఆ మనిషి, మమకారాలని, మనస్సుని త్రెంచి వేసుకుని యుగయుగాల బ్రతుకుని ఒక ఝాములోనే తెల్లవార్చుకున్న మనిషివి ...

...తప్పులన్నీ క్షమించి నీ ఇల్లాలికి ఉత్తమ గతి కలిగించమని ప్రార్ధన. ప్రార్ధనలకు కరగడానికి నేను దైవాన్ని కాదు. నేను క్షమించను.

ఆవిడని క్షమించవద్దు. గ్రాహ్యం తెలిసిన తరువాత నీ బిడ్డకు నిజం తెలుస్తే,

తల్లికి ఉత్తమ గతి కల్పించని తండ్రివని ఆ పసివాడి ఎదుట ఎవరైనా నిన్ను ఆడిపోసుకుంటే?

నన్ను నిందించే వారి సంఖ్య యింకొక అంకె పెరుగుతుంది...

అంజలి ఘటియించి ప్రార్థిస్తున్నాను.

మమ్మల్ని దిక్కులేకుండా చేసి- తన స్వార్థం కోసం ఆయువు తీరకుండానే అవతారం చాలించిన 'ఆ వ్యక్తి ఆత్మ పశ్చాత్తాపంతో తపించి తపించి ఆయువు తీరి మూఢనమ్మకాలలో నుంచి మనస్సు విముక్తి పొంది తనకు తానుగా వైతరణి దాటవలసిందే. ఈ ప్రయత్నంలో నేను చేయూతనివ్వను. ఆ ఆత్మకు శాంతిని ప్రసాదించమని నేను ప్రార్థించను.

అదేనా నీ నిర్ణయం?

అదే నా నిర్ణయం.

సముద్ర మథనంలో హాలాహలమే లభించింది. అమృతం లభించలేదు. పరాజయం పశ్చాత్తాపం వెంటరాగా పరివారంతో తిరిగి వచ్చారు.

రాత్రి అంతా ఒంటరిగా మౌనంగా అమ్మవారి సన్నిధిలో గడిపారు. ఉదయ భాస్కరుడు వస్తున్నాడని కాబోలు తారలన్నీ పారిపోయాయి. చందమామ కనుచాటైయింది. పక్షిగణం కలకలమని బెదిరింది. చిన్న కృష్ణయ్య నిదురలేచే వేళ అయింది.

నిదురలేని శ్రీ చరణులు అమ్మవారి సన్నిధి నుంచే చంద్రచూడా ! అని పిలిచారు.

'స్వామీ!'

ఈనాటి నుంచి పీఠాధిపతివి నువ్వు

స్వామీ !!

'కాదనకు అది అంబ ఆజ్ఞ'

అమ్మవారి విగ్రహానికి సాష్టాంగ ప్రణామం చేసి చంద్రచూడుడు శ్రీ వారికి నమస్కరించాడు.

'తమ ఆజ్ఞ' అని అన్నాడు.

ఈ మాటలు వారిద్దరి మధ్యనే జరిగినా యీ శుభవార్త అశేష జనానికి ఎల్లా తెలిసిందో ఏమో ! ! సాయంకాలం అయ్యేసరికి నేల యీనినట్టు జనం. నూతన పీఠాధిపతిని చూడగానే జయజయనాదాలతో దిక్కులు పిక్కటిల్లినాయి.

ఎటు చూసినా ఎటు విన్నా వేదనాదం.

అందరి మనస్సులలో మసలిన ఆశ్చర్యం. ప్రశ్న పరంపర ఇంత అకస్మాత్తుగా శ్రీ చరణులు పదవీ విరమణ ఎందుకు చేశారు?

మరునాడు అంతకన్న ఆశ్చర్యకరమైన విషయం.

శ్రీ చరణులు తిరిగి ఉపనయనం చేసుకుంటున్నారు. క్రొత్త స్వాములవారు బ్రహ్మోపదేశం చేస్తారుట.

ఈ విడ్డూరంతో ఏం లోకప్రళయం వస్తుందోనని జనం భీతి చెందారు. మనస్సు నిలవక ఒకరిద్దరు అబ్బాభాయీన్‌ని అడిగి చూశారు.

అక్కడా సమాధానం శూన్యం.

ఉపనయనం వేదపండితుల ఆశీర్వచనంతో, యధావిధిగా జరిగింది.

ఆ వటువు ముందుకు బయలుదేరాడు. వెంట రమ్మని అబ్బాభాయిఃస్‌కు ఆజ్ఞ అయింది.

చంద్ర చూడుడు నెమ్మదిగా ప్రార్ధిస్తూ 'మేముకూడా తమవెంట' అంటూ మనవి చేసుకోపోయాడు.

శ్రీ చరణులు వారిస్తూ 'మన కలయిక అక్కడే' అని అన్నాడు.

ఎక్కడ ?

శివసన్నిధిలో,

అంతవరకూ ?

జగన్మాతకు ఆత్మసమర్పణ.

శిష్యవర్గం కనుచాటైయింది. శిలా ప్రతిమలులాగా ప్రజానీకం నిలచిపోయింది.

అబ్బాభాయిఃస్ ఒకేఒక ప్రశ్న వేశాడు.

ఈ మ్లేచ్ఛుడు మీ దగ్గర వుండ వచ్చునా?

కులమతాలు, వర్ణాశ్రమాలు శరీరానికి కాని ఆత్మకు కావు, మనం ఇద్దరం యిప్పుడు ఒకటే.

పది దినాలు ఇద్దరూ కలిసే వున్నారు.

యధావిధిగా శాస్త్రరీత్యా అపరఖర్మలు సలక్షణంగా జరిగాయి. సక్రమంగా దానాలన్నీ యిచ్చారు.

చంద్రుడంతటి వాడిలోనే మచ్చవుండగా మానవు లెంత?

అహంభావం అరికట్టుకోలేక మొదటి రోజునే అడిగాడు - ధర్మ, అర్ధ, కామ, మోక్షములలో గౌరిని తప్పి భరించనని, ఏడడుగులు కలిసి నడిచి, అగ్నిసాక్షిగా దైవ సాక్షిగా పాణిగ్రహణం చేసిన చిన్నవాడు - అక్కసుగా అడిగిన ప్రశ్న, 'మాకు జరిగిన అవమానం చాలదనా మీరు ఈ పని చేస్తున్నారు?

తల్లికి ఉత్తమగతి కలిపించటం తనయుడి ధర్మం.

గౌరి?

ఆ పరమసాధ్వి నాకు జన్మజన్మల తల్లి. ఎన్ని జన్మలెత్తినా యెన్ని అవతారాలెత్తినా ఆవిడకు నేను కన్నబిడ్డనే-

మరి నేను?

మనస్సులు కలయకపోయినా మిత్రులం.

అది మీ మమాట.

కాలం గడిస్తే అది మనమాటే - అవుతుంది.

అంతేనా?

అంతే !! పదమూడవనాడు బ్రాహ్మణ ఆశీర్వచనం జరిగింది. ఏ తవయుడు తన

తల్లిని ఇంత శ్రద్ధగా కొలవలేదని ఒకటికి పదిసార్లు కొనియాడారు.

సాయంకాలం అయింది. అంతా తరలిపోయారు. అంతులేని మౌనంతో మిత్రులిద్దరూ మిగిలిపోయారు.

మానవుల సుఖదుఃఖాలకు అతీతమైన చందమామ ప్రపంచకాన్ని తన సమ్మోహనాస్త్రంతో బంధించి వేసింది.

ఆ చల్లని వెలుగునుచూసి 'అమ్మా' అని శ్రీ చరణులు పిలిచారు.

'నాయనా '! అని గౌరి కంఠం పలికింది.

'ఎక్కడున్నవమ్మా' అని ప్రశ్నించారు.

'స్మృతులు దూరమౌతున్నాయి, బాధలు దూరమౌతున్నాయి.'

సంతృప్తేనా?

చివరకు మిగిలింది ఒకటే కోరిక.

ఏమిటమ్మా అది?

ఏ తనయుడు చేయనీ త్యాగం నువ్వు చేశావు నాయనా. భగవుంతుడిని నేను కోరేది ఒకటే, మళ్ళీ మానవజన్మకలిగి నీ యింట పుట్టాలని

ఎక్కడున్నావమ్మా ఇప్పుడు.

వైతరణి వడ్డున.

'అమ్మా! అమ్మా!!' అంటూ శ్రీచరణులు ఆక్రోశించారు.

'స్వామి! స్వామి!' అంటూ అబ్బాభాయీస్ పిలిచాడు.

మరునాడు నదీతీరంలో శ్రీచరణులు కనిపించలేదు. అబ్బాభాయీస్ కనిపించలేదు.

అంతా నిశ్శబ్దం.

అనుష్టానంలో కూర్చున్న చంద్రచూడ స్వాములవారికి ధ్యానభంగమైంది. మంత్రోచ్చారణ సాగలేదు. మనస్సు చంచలమైపోయింది. అమ్మవారి వంకనే చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

ఆ సందేశం అతని చెవులకు వినిపించలేదు. కాని మనస్సుకు హత్తుకునిపోయింది.

'నాయనా చంద్రచూడా ! జ్ఞానేశ్వర్ తల్లిదండ్రులకు వచ్చిన సమస్యే నాకు వచ్చింది నాయనా!!

అన్ని సమస్యలు పరిష్కరించగల సర్వేశ్వరుడిని వెదుక్కుంటూ ఎక్కడికో ఎక్కడికో ఎక్కడికో వెళ్ళిపోతున్నాను.

ఈ అహంభావానికి, నిర్మోహత్వం, నిస్సంగత్వం ప్రసాదించమని అంబను ప్రార్థించు. తనయుడిమాట కాదనదు ఆ తల్లి !!